

Конституції та законі, базуючись на встановленому Конституцією України визначальному положенні про те, що народ України є носієм суверенітету і єдиним джерелом

влади в Україні. Вельми корисним вбачається вивчення досвіду зарубіжних країн із зазначених питань, наприклад, Болгарії, Польщі, Чехії, Словаччини та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Погорілко В.Ф. Мажоритарна виборча система. Юридична енциклопедія. Т. 3: К–М. К.: «Укр. енцикл.», 2001. С. 548–549.
2. Закон України «Про вибори Президента України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-14>. (дата звернення: 30.06.2017).
3. Закон України «Про вибори народних депутатів України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>. (дата звернення: 30.06.2017).
4. Закон України «Про місцеві вибори». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-19>. (дата звернення: 30.06.2017).
5. Шведа Ю. Мажоритарні системи абсолютної, відносної та кваліфікованої більшості. URL: <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/vyborchi-systemy/950-majoritarians-.html>. (дата звернення: 30.06.2017).
6. Кобржицький В.В. Мажоритарна і пропорційна виборчі системи: переваги та недоліки. Укр. наук. ж. «Освіта регіону». 2016. № 4. URL: <http://social-science.com.ua/article/73>. (дата звернення: 30.06.2017).
7. Скубішевський М. Чому Україні потрібна мажоритарна виборча система / Марцин Скубішевський, постійний спостерігач на виборах в Україні від ОБСЄ. «Українська правда». 21 серпня 2014 р.
8. Конституція Французької Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). К.: Москаленко О.М., 2018. URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/1522085069fr_const_final.pdf
9. Конституція Італійської Республіки. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/italy.pdf>
10. Основной закон Федеративной Республики Германии. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/germany.pdf>
11. Документ Копенгагенської Конференції щодо людського виміру НБСЄ. ОБСЄ; Витяг, Міжнародний документ від 29.06.1990. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_082 (дата звернення: 24.03.18).

УДК 342.5

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ: ОБНОВЛЕНІ МЕТОДИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE: UPDATED METHODS OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE

Михалчиш В.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
здобувач кафедри конституційного права та
порівняльного правознавства
Ужгородського національного університету*

У статті акцентується увага на тому, що оскільки і конституціоналізм, і глобалізація є складними багатовимірними явищами, то дослідження конституційно-правового статусу Національного банку України вимагає звернення не лише до методів, які застосовуються в юридичній науці, а й виходу за межі колишніх дисциплінарних наукових парадигм у простір між- і трансдисциплінарності. Визначаються та характеризуються оновлені методи наукового пізнання під час виявлення особливостей статусу Національного банку України: інтерполяції та моделювання, контрастивного аналізу, поліваріантного прогнозування.

Ключові слова: конституціоналізм, механізм конституціоналізму, глобалізація, Національний банк України, інтерполяція, моделювання, контрастивний аналіз, поліваріантне прогнозування.

В статье акцентируется внимание на том, что поскольку и конституционализм, и глобализация являются сложными многомерными явлениями, то исследование конституционно-правового статуса Национального банка Украины требует обращения не только к методам, которые применяются в юридической науке, а и выхода за пределы прежних дисциплинарных научных парадигм в пространство меж- и трансдисциплинарности. Определяются и характеризуются обновленные методы научного познания при выявлении особенностей статуса Национального банка Украины: интерполяции и моделирования, контрастивного анализа, многовариантного прогнозирования.

Ключевые слова: конституционализм, механизм конституционализма, глобализация, Национальный банк Украины, интерполяция, моделирование, контрастивный анализ, многовариантное прогнозирование.

The article focuses on the fact that, constitutionalism and globalization are complex multidimensional phenomena. That is why the study of the constitutional and legal status of the National Bank of Ukraine requires recourse not only to the methods used in legal science, but also to go beyond the limits of the former disciplinary scientific paradigms in the space between transdisciplinarity. The updated methods of scientific knowledge are identified and characterized by identifying the features of the status of the National Bank of Ukraine: interpolation and modeling, contrastive analysis, multi-variation forecasting.

Key words: constitutionalism, mechanism of constitutionalism, globalization, National Bank of Ukraine, interpolation, modeling, contrastive analysis, polyvariant prediction.

Постановка проблеми. Національний банк України є одним з інституційних елементів механізму національного конституціоналізму. Під впливом глобалізації та інших чинників національний конституціоналізм еволюціонує у тісній кореляції з транснаціональним конституціоналізмом [1; 2]. Хоч глобалізацію пов'язують із якісно більш високими рівнями інтегрування, цілісності та взаємозалежності

світу, проте глобальний розвиток стає все більш нерівномірним. Загострюється глобальна конкурентна боротьба, в якій використовуються засоби економічного, фінансового, політичного та іншого тиску і по-різному розподіляються негативні наслідки глобалізації та блага, що нею надаються [3; 4; 5]. Зазначене актуалізує питання конституційно-правового статусу центральних банків держав.

Зважаючи на те, що і конституціоналізм, і глобалізація є складними багатовимірними явищами, дослідження конституційно-правового статусу Національного банку України вимагає звернення не лише до методів, які застосовуються в юридичній науці (методи аналізу і синтезу, формально-логічний, порівняльно-правовий, статистичний тощо), а й до виходу за межі колишніх дисциплінарних наукових парадигм у простір між- і трансдисциплінарності» [6; 7; 8, с. 64].

У юридичній літературі слушно зазначається, що саме комплексна методологічна база є необхідним елементом наукового пізнання, забезпечуючи всебічність, комплексність дослідження та обґрунтованість отриманих результатів [9, с. 116; 7]. Загальновідомо, що ніщо не може бути вдосконалене без його пізнавального освоєння, якість якого визначається тим, на якій методологічній основі воно здійснюється [8, с. 50]. Саме методологічна основа наукового пізнання конституційно-правового статусу Національного банку України кризь призму трансформації національного конституціоналізму має забезпечити його вивчення з точки зору не лише переосмислення існуючих знань, а й приросту нових. При цьому, як слушно зазначає О. Сурилов, «методологія як процес є не тільки пізнавальним відображенням методів, але й конструктивною модернізацією, наповненням новим змістом» [10].

Стан опрацювання. Актуальність теми дослідження посилює неусталеність правил застосування методологічних підходів до вивчення конституційно-правового статусу Національного банку України. Це призводить до обмеженості існуючих наукових розвідок конституційно-правового статусу Національного банку України в механізмі конституціоналізму, частковій обґрунтованості та аргументованості, методологічній розпорошеності.

Метою статті є визначення та характеристика оновлених методів наукового пізнання за умов виявлення особливостей статусу Національного банку України.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне розроблення методів інтерполяції та моделювання в юридичному прогнозуванні наразі знаходиться на доволі низькому рівні й не відповідає потребам практики (порівняно з іншими суспільними науками) [11, с. 37]. Загальновідомо, що інтерполяція та екстраполяція обов'язково ґрунтуються на припущенні, що тенденція (закономірність), виявлена для досліджуваного періоду часу, збережеться на якийсь час у майбутньому. На цьому ґрунтуються і прогностичні можливості екстраполяції: передбачається, що в розвитку досліджуваного явища жодних потрясінь не станеться, що хоча б якийсь проміжок часу воно буде розвиватися в тому ж напрямі [11].

Конституціоналізм є складним багатовимірним явищем. Як і будь-яке інше явище, він у своєму розвитку не є абсолютно незмінним: конституціоналізм трансформується під впливом різних чинників, визначає зміни і конституційно-правовий статус Національного банку України. Ці зміни є динамічними, тому логічною є констатація того факту, що прогнозування змін конституційно-правового статусу Національного банку України носить імовірний характер. Із цього випливає, що помилка прогнозування в такому разі дорівнює помилці екстраполяції.

Під час використання екстраполяції (як методу прогнозування, зокрема правових процесів) неминує виникати декілька питань. Перше: наскільки тривалим може бути такий прогноз? Однозначної відповіді на нього немає. Загальне судження полягає в такому: чим стійкішим, більш постійним є динамічний ряд і приховуване за ним явище в цілому, тим більш тривалим (і достовірним) може бути прогноз, а чим нестійкішим ряд, тим короткостроковішим і менш надійним повинен бути прогноз. Друге запитання: наскільки тривалим, «великим» повинен бути період часу, на основі якого здійснюється прогнозування методом екстраполяції? На перший погляд,

чим довший попередній період, тим надійніший може бути прогноз. Але це не завжди так. Справа в тому, що чим довший період, тим більше змінюються умови існування і досліджуваного явища [12]. Прикладом тому є розвиток конституціоналізму в Україні.

Так, протягом останніх п'ятнадцяти років Україна двічі переживала серйозні суспільно-політичні події революційного характеру (2004 р., 2013–2014 рр.) [13]. Динамічні зміни механізму національного конституціоналізму припадають на післяреволюційний час. Зазнав змін конституційно-правовий статус вищих органів державної влади України. Зазначене спричиняє і необхідність концептуальної зміни конституційно-правового статусу Національного банку України, який формально реалізує окремі повноваження у сфері виконавчої влади, не підпорядковується Кабінету Міністрів України. Це стосується конституційно-правового статусу Національного банку України в контексті таких трьох «блоків»: 1) вплив парламентсько-президентської республіки на його статус; 2) конституційно-правовий статус Національного банку України в контексті поділу державної влади; 3) закріплення конституційно-правового статусу Національного банку України в Конституції України.

Хоча під час прогнозування використовують динамічні ряди за 5–10 років, тим не менше основним критерієм під час визначення періоду часу має бути не формальне припущення з принципом «чим більше, тим краще», а ступінь постійності чи мінливості середовища, в якому відбувається трансформація прогнозованого явища [7; 8]. Чим більш постійні та стійкі умови, тим більшим може бути період дослідження, зокрема становлення національного конституціоналізму, його трансформації та конституційно-правового статусу Національного банку України в механізмі національного конституціоналізму.

Чим умови більш мінливі, не однорідні, тим менший період досліджується. Наприклад, правовий статус Українського державного банку, який функціонував за часів української державності 1917–1920 рр., або конституційно-правовий статус Національного банку України в 1991–1996 рр. тощо. Метод інтерполяції дозволяє розкрити кореляційні зв'язки і взаємозв'язки у межах системи стримувань і противаг, а також на основі деякої закономірності тих або інших явищ прогнозувати результат подальшого розвитку.

Для встановлення типологічних рис та відмінностей, деяких універсалій застосовується методика контрастного аналізу. Основною одиницею контрастивного аналізу є контрастивна пара. Нею є два об'єкти, які зіставляють із метою виявлення типологічних рис, особливостей, подібностей та відмінностей. Наприклад, такими об'єктами є національний та транснаціональний конституціоналізм, Національний банк України в механізмі національного конституціоналізму та Міжнародний банк для реконструкції та розвитку в механізмі транснаціонального конституціоналізму, конституційно-правовий статус Національного банку України та центрального банку іншої держави тощо.

Застосування контрастивного методу вимагає дотримання низки основних теоретичних принципів. Принцип порівняння передбачає збалансованість ступеня вивчення об'єктів, які порівнюються, визначення в них функціонально схожих явищ і раціональне поєднання різних підходів до співставлення. Постулатом принципу системності є обов'язковість контрастивного опису системних відносин – складників об'єкта дослідження, а не порівняння штучно ізольованих його елементів [14; 15]. Під час дослідження механізму національного конституціоналізму та транснаціонального конституціоналізму мають співставлятися парадигматичні угруповання певних фактів – підсистеми всіх рівнів. Здійснюється порівняння окремих елементів (наприклад, повноважень вищих органів дер-

жавної влади щодо Національного банку України) у межах угруповань (як одиниць, які утворюють ці підсистеми (наприклад, інституційний механізм конституціоналізму)). Принцип термінологічної адекватності передбачає, що терміни та поняття, які стоять за ними, визначаються таким чином, щоб досягалася найбільша достовірність у позначенні об'єктів порівняння. Оскільки явища, які описані одними термінами, але мають різний зміст, втрачають свою достовірність, то дефініції таких понять повинні бути загальними для порівнюваних об'єктів. Ними є «центральний банк держави», «конституціоналізм», «механізм конституціоналізму», «вищі органи державної влади» та ін. Так, у контрастивній парі «механізм національного конституціоналізму» та «механізм транснаціонального конституціоналізму» такими дефініціями є «механізм», «конституціоналізм».

Принцип первинності передбачає, що детальне вивчення окремих об'єктів за тими критеріями, за якими вони будуть порівнюватися, має передувати порівнянню як у цілому, так і на окремих рівнях, підсистемах [15]. Первинним є вивчення правового статусу центральних банків держав, Національного банку України. Принцип достатньої глибини порівняння зумовлює виявлення максимальної можливої кількості типологічних рис, істотних подібностей і відмінностей у порівнюваних об'єктах, специфічних особливостей. Принцип пріоритету подібностей і тотожностей над відмінностями та особливостями в поєднанні з напрямом аналізу передбачає дослідження від найбільш вивченого об'єкта або явища до менш вивченого. Принцип об'єктивного перенесення знань з одного об'єкта на інший забороняє приписувати характеристики раніше вивченого об'єкта менш вивченому без відповідного підтвердження. Принцип двобічності порівняння висуває умову сумісності порівнюваних систем [15].

Наразі вчені одностайні в думці, що методологія науки є не лише вченням про принципи побудови, форми і способи наукового пізнання, а й сукупністю методів планування [15; 16]. Для розроблення стратегії розвитку конституційного права в цілому і конституційно-правового регулювання діяльності Національного банку України залежно від імовірних сценаріїв трансформації сучасного національного конституціоналізму застосовується метод поліваріантного прогнозування. Це дозволяє враховувати зовнішні умови, особливості різних станів процесу розвитку національного конституціоналізму, специфіку конституційно-правового статусу Національного банку України, системи стримувань і противаг в Україні, різноманітність засобів і шляхів досягнення мети конституціоналізму.

Загальновідомо, що за своєю природою прогноз завжди є набором певних можливих варіантів (результатів) розробника гіпотези. Він супроводжується певним спектром як передумов, так і ймовірностей виконання кожно-

го з них. Конституціоналізм не розвивається заздалегідь заданою траєкторією. Об'єктивна природа передбачення розвитку конституціоналізму в майбутньому дозволяє стверджувати: одноваріантний прогноз може розглядатися лише винятком. При цьому цей окремий випадок має бути гіпотетично найбільш імовірним з усіх інших варіантів, можливість яких об'єктивно ймовірно зумовлена. Прогноз повинен мати поліваріантний характер. При цьому суворо має бути дотримано відповідності з прийнятими його дослідниками певними передумовами, а також гіпотезами [14; 15].

У науковій літературі слушно зазначається, що прогноз повинен бути науково обґрунтованим і системним, тобто розроблятися на базі ретельного і всебічного аналізу «передісторії» й комплексу всіх факторів, які можуть істотно вплинути на загальну динаміку розвитку конституціоналізму в минулому, сьогоденні і перспективі. Крім того, прогноз повинен бути доказовим і відтворюваним, тобто той же кінцевий прогнозний результат міг би бути отриманий будь-яким іншим незалежним розробником тими ж або іншими методами, але на базі тієї ж вихідної інформації та методології прогнозування, а також прийнятих передумов і гіпотезах, покладених в основу прогнозу. Також прогноз повинен регулярно корегуватися й оновлюватися ще в межах поточного прогнозного періоду (горизонту) (залежно від надходження новітньої інформації), тобто сам процес прогнозування повинен носити постійно діючий, безперервний характер. Прогноз повинен бути чітко сформульований і ясно викладений, не допускаючи будь-яких суперечливих тлумачень його користувачами.

Висновки:

1) акцентовано увагу на тому факті, що оскільки конституціоналізм та глобалізація є складними багатовимірними явищами, то дослідження конституційно-правового статусу Національного банку України зумовлює необхідність виходу за межі колишніх дисциплінарних наукових парадигм у простір між- і трансдисциплінарності;

2) обґрунтовано, що під час дослідження конституційно-правового статусу Національного банку України необхідною є конструктивна модернізація, наповнення новим змістом таких методів наукового пізнання, як інтерполяція, моделювання, контрастивний аналіз, поліваріантне прогнозування. Визначено та охарактеризовано ці оновлені методи наукового пізнання;

3) встановлено, що(на противагу відомим вітчизняним підходам до аналізу конституційно-правового статусу Національного банку України та зарубіжним підходам до аналізу конституційно-правового статусу Центральних банків різних держав) необхідним є його розгляд крізь призму таких трансформаційних процесів, як конституціоналізм (національний і транснаціональний), глобалізація та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савчин М.В. Природа и современные тенденции конституционализма в контексте правового плюрализма. Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. 2015. Том 15. Вып. 3. С. 109–131.
2. Deshko L. Domestic remedies that have to be exhausted in Ukraine when everyone applying to international judicial institutions or to the relevant bodies of international organizations. Вестник Пермского университета. 2014. № 1. С. 332–336.
3. Прудский В.Г. Развитие стратегического управления в условиях нарастания неиндустриальной глобализации и неравномерности современного социально-экономического развития стран и территорий. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-strategicheskogo-upravleniya-v-usloviyah-narastaniya-neoindustrialnoy-globalizatsii-i-neravnomernosti-sovremennogo>.
4. Deshko L. European Standards of Human Rights: Course book. Donetsk: Modern Printing (Suchasny Drook), 2013. 142 p.
5. Бисага Ю.М., Дешко Л.М. Міждисциплінарність як умова розв'язання комплексної проблеми щодо конституційного права кожного звертатися до міжнародних судових установ та міжнародних організацій. Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції». 2016. № 4. С. 18–21.
6. Бисага Ю.М., Дешко Л.М. Методологія дослідження конституційного права звертатися до міжнародних судових установ та міжнародних організацій. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юридичні науки. 2016. № 21. С. 14–16.
7. Deshko L. Criteria for the court's compliance with the obligation to provide justification of its decisions. TEISE. 2016. № 99. P. 186–193.
8. Дешко Л.М. Конституційне право на звернення до міжнародних судових установ та міжнародних організацій: порівняльно-правове дослідження. Київ, 2017. 479 с.
9. Дідич Т.О. Теоретико-методологічні засади правоутворення: дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2018. 588 с.
10. Сурилов А. В. Теория государства и права : учеб. пособие. О.: Вища шк., 1989. 439 с.

11. Зварич І.С. Методи моделювання та прогнозування в етнополітиці. URL: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_37/zvarych_metody.pdf.
12. Микешина Л.А. Экстраполяция как способ оптимизации знания. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekstrapolyatsiya-kak-sposob-optimizatsii-znaniya>.
13. Бориславська О.М. До питання про сутність конституціоналізму та передумови його формування в Україні. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/27944/1/019_070_074.pdf
14. Дикань Н.В., Борисенко І.І. Менеджмент: навчальний посібник. Київ, 2008. 389 с.
15. Теоретические принципы контрастивного анализа. URL: http://www.ipiend.gov.ua/348586/literatura/teoreticheskie_printsipy_kontrastivnogo_analiza.
16. Ezer T., Deshko L., Clark N.G., Kameni E., Lasky B. Promoting public health through clinical legal education: Initiatives in South Africa, Thailand, and Ukraine. Human Rights Brief. P. 29–30. URL: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1117&context=hrbrief>.

УДК 342.1

МОНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ У ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

MONOGRAPHICAL RESEARCHES OF THE CONSTITUTIONAL RIGHT TO ASSOCIATE IN THE POLITICAL PARTIES

Осауленко С.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,**професор кафедри конституційного права**Національного університету «Одеська юридична академія»*

У статті надано стислий огляд монографічних досліджень, присвячених конституційному праву громадян на об'єднання в політичні партії, які належать авторам-фахівцям з політичних наук та державного управління. Тісний зв'язок досліджуваного права зі спеціальністю «конституційне право; муніципальне право» зумовив значно більшу увагу, яку приділено монографічним дослідженням з питань цього суб'єктивного права вченими, що займаються конституційно-правовими розробками. Виявлено, що переважна більшість досліджень у цій сфері (наприклад, дисертації Л.І. Адашис, Г.Г. Аминой, В.В. Джугана, В.І. Кафарського) присвячені питанням створення та діяльності політичних партій. І лише невелика частка досліджень стосується безпосередньо конституційного права громадян на об'єднання у політичні партії (дисертації В.І. Русінова, К.К. Токмакова, В.В. Черничка), однак вони належать здебільшого зарубіжним ученим. Таким чином, стан дослідженості проблеми охарактеризовано як низький, а актуальність розробок у цьому напрямі як висока.

Ключові слова: свобода об'єднань, право на об'єднання у політичні партії, політичні партії, політичні права, права людини.

Проблемы, связанные с конституционным правом граждан на объединение в политические партии, исследуют специалисты в сфере различных наук. В статье дан краткий обзор монографических исследований, посвященных этим проблемам, которые принадлежат авторам-специалистам в сфере политических наук и государственного управления. Тесная связь исследуемого права со специальностью «конституционное право; муниципальное право» обусловила значительно большее внимание, которое уделено монографическим исследованиям вопросов, связанных с этим субъективным правом, учеными, занимающимися конституционно-правовыми разработками. Выявлено, что подавляющее большинство исследований в этой сфере (например, диссертации Л.И. Адашис, Г.Г. Аминой, В.В. Джугана, В.И. Кафарского) посвящены вопросам создания и деятельности политических партий. И только малая часть исследований касаются непосредственно конституционного права граждан на объединение в политические партии (диссертации В.И. Русинова, К.К. Токмакова, В.В. Черничко), однако они принадлежат авторству в основном зарубежных ученых. Таким образом, состояние изученности проблемы охарактеризовано как низкое, а актуальность разработок в этом направлении как высокая.

Ключевые слова: свобода объединений, право на объединение в политические партии, политические партии, политические права, права человека.

The problems, related to the constitutional right of citizens to unite into political parties are researched by specialists from various sciences. The article gives a brief overview of the monographic research devoted to these problems, which belong to authors-specialists in political science and public administration. The close connection of the studied law with the specialty "constitutional right; municipal law" has caused much more attention, which is dedicated to the monographic researches on this subjective right of scientists engaged in constitutional and legal developments. It is revealed that the vast majority of research in this field (for example, the dissertation of L.I. Adachis, G.G. Aminova, V.V. Dzhusan, V.I. Kafarsky) are devoted to the issues of the creation and activities of political parties. And only a minority of studies relate directly to the constitutional right of citizens to unite in political parties (dissertations of V.I. Rusinov, K.K. Tokmakov, V.V. Chernichko), however, they mostly belong to foreign scholars. Thus, the state of research of the problem is characterized as low, and the relevance of developments in this direction as high.

Key words: freedom of association, freedom of association in political parties, political party, political rights, human rights.

Постановка проблеми. В Україні тривають демократичні перетворення в усіх сферах державного та суспільного життя. Задля того, щоб ці перетворення відбивали надії та сподівання більшості населення, необхідним є активне залучення пересічних громадян до формування програм державного та суспільного розвитку. Наука конституційного права виокремлює два основні способи залучення пересічних громадян до відповідних процесів – йдеться про залучення так зва-

ної неорганізованої громадськості, або громадськості, організованої в інститути громадянського суспільства, зокрема у політичні партії. У зв'язку з цим різко актуалізувались питання належної реалізації конституційного права людини на свободу об'єднання у частині об'єднання громадян України, що мають право голосу, у політичні партії. Важливим науковим завданням є забезпечення подальшого удосконалення та спрощення реалізації цього конституційного права.